

Almanya’da Yaşayan Türkiye Kökenli Göçmenlerin Sosyal Hayattaki Ayrımcılık Algıları

Elif Duygu Cindik-Herbrüggen¹ ve Rahman Demirkol²

Öz

Bu çalışma, Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin son on yılda toplumsal yaşamın farklı alanlarında algıladıkları ayrımcılığın nedenlerini (göçmen geçmiş, dini inanç, cinsiyet, cinsel yönelim, yaş, engellilik) ve ayrımcılığın hangi alanlarda ne sıklıkta algılandığını araştırmak için tasarlanmıştır. Almanya’da yaşayan 159 katılımcıdan anket yoluyla elde edilen verilerin analizleri yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre, Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli göçmenler son on yılda ayrımcılığın sırasıyla en çok ev bulma, iş arama, çalışma ve eğitim alanlarında yaşandığını düşünmektedir. Ayrımcılık alanlarının yanı sıra, araştırma bulgularımız Türkiye kökenli göçmenlerin yaşadıkları ayrımcılığın başlıca nedenlerinin göçmen kimlikleri ve dini inançları olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Ayrımcılık; Almanya’daki Türkler; ayrımcılık alanları; ayrımcılık nedenleri*

ABSTRACT IN ENGLISH

Perceived Discrimination Among Immigrants from Turkey in Germany

This study was designed to investigate the possible reasons of discrimination (migration background, religious belief, gender, sexual orientation, age, disability) perceived by immigrants of Turkish origin living in Germany during the last ten years. We evaluated in which areas and how often discrimination was perceived. The data was obtained through a structured questionnaire from 159 Turkish immigrants living in Germany. The findings demonstrated that discrimination was mostly perceived in the areas of apartment seeking, looking for a job, during work at the labor market and in the field of education, respectively. Besides, the results showed that immigrant identities and religious beliefs are seen as main causes of discrimination experienced by Turkish immigrants living in Germany.

Keywords: *Discrimination; Turkish immigrants in Germany; perceived discrimination; fields of discrimination*

Giriş

İnsanlar, ülkelerini sadece savaşlar ya da doğal afetlerin bir sonucu olarak değil, aynı zamanda bazı sosyo ekonomik faktörlerin etkisi veya daha iyi bir yaşam beklentisi gibi nedenlerden dolayı da terk etmektedirler. Göçmenler, göç ettikleri ülkelerde kendi yaşam standartlarını yükseltmeyi umut ederken, onları ağırlayan ülkeler de göç eden bireylerden sosyo ekonomik hayata katkı sunmalarını beklemektedir. Avrupa Birliği’nde Almanya, İrlanda, İspanya ve İngiltere en yüksek göç alma oranlarına sahip ülkeler arasındadır (Herm, 2008). Almanya 1960’lı yılların başlarında, ‘Wirtschaftswunder’ (ekonomik mucize) olarak adlandırılan bir dönemi yaşamaktaydı. Ekonomik olarak büyümenin başladığı bu süreçte, sanayi sektörünün

¹ Dr. Elif Duygu Cindik-Herbrüggen, NPZR - Neuro-Psychiatrisches Zentrum Riem, Munich-Germany.

E-mail: dr.cindik@gmail.com. ORCID: 0000-0002-8275-058X

² Rahman Demirkol, NPZR - Neuro-Psychiatrisches Zentrum Riem, Munich-Germany. E-mail: demirkold1@gmail.com. ORCID: 0000-0001-5391-439X



işlevselleştirilip, böylelikle Alman ekonomisinin daha fazla güçlenmesi için iş gücüne ihtiyaç duyulmuştur. Bu amaçla, iş gücü piyasasına katkıda bulunmak için Almanya'ya çoğunlukla Akdeniz çevresindeki ülkelerden çok sayıda göçmen akışı olmuştur. Başlangıçta 'Gastarbeiter' (misafir işçi) olarak adlandırılan Türkiye kökenli göçmenler de ekonomiyi güçlendirmek için davet edilen göçmenler arasındadır. Günümüzde Almanya'da 21,9 milyon göçmen yaşamaktadır ve her dört kişiden biri göçmen kökenlidir (%26,7). Almanya'daki en büyük göçmen grubunu %25 ile Doğu Avrupa'dan gelen göçmenler oluştururken, %18,4 ile Türkiye kökenli göçmenler ikinci sırada yer almaktadır. Buna rağmen Alman vatandaşlığı olmayan kişilerin çoğunluğunu Türkiye kökenli göçmenler oluşturmaktadır. Almanya'da yaklaşık 1,47 milyon Türk vatandaşı yaşamaktadır Göçmen nüfus çoğunlukla Batı Almanya'nın büyük şehirlerinde bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla bu şekilde sıralanmaktadır: (Frankfurt: %40, Münih: %34, Köln: %32, Stuttgart: %40) (Statistisches Bundesamt Deutschland, 2020).

Entegrasyon kavramı, göçmenlerin etnik kültürlerini korumalarında ve yeni topluma uyum sağlamalarında önemli bir rol oynamaktadır. Yaptığı araştırmalarla tanınan sosyolog Esser (2000)'e göre yerli halkın bir kısmı, göçmenleri ekonomik ve siyasi sistem üzerinde bir yük olarak algılarken; göçmenler, bir bazı diğer insanlar tarafından ülke için destekleyici bir grup olarak algılanmaktadır. Bu farklı düşünceler yerli halkta göçmenler hakkında hem olumlu hem de olumsuz olmak üzere farklı görüşlerin olduğunu göstermektedir. Göçmenlere karşı sempati ve anlayış gösteren kişiler, göçmenlerin entegrasyon sürecinin önündeki engellerin aşılmasına yardım etmeye isteklidirler. Ancak olumlu gelişmelere rağmen günlük yaşamlarında ayrımcılık ve ırkçılıkla karşılaşan göçmenler de vardır. 2017 yılında Almanya'da 5.000'den fazla kişinin katıldığı bir çalışmada, bazı Alman vatandaşlarının farklılıklara karşı daha şüpheli olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bir diğer önemli bulgusu, Almanya'nın nispeten ekonomik olarak daha zayıf olan eski Doğu Almanya eyaletlerinde, farklılıklara ve göçmenlere karşı katı bir ayrımcılığın var olmasıdır (Unzicker ve Grau, 2020). Göçmenlere karşı yapılan ayrımcılık, hala dünya çapında birçok insanın karşılaştığı bir sorundur ve sosyo-kültürel hayatın farklı alanlarında yaşanmaktadır. Ayrımcılığın en çok yaşandığı alanlardan biri iş arama ve çalışma ortamındadır. Bu alanlarda yaşanan ayrımcılık bir stres faktörü olarak bilinmekte ve iş tatminsizliği, depresyon gibi olumsuz sonuçlara neden olmaktadır (Wood, Braeken ve Niven, 2013). Buna ek olarak Avery, Volpune ve Holmes (2017)'in ifade ettiği üzere ayrımcılık iş stresi, çalışanlar arasında güvensizliği ve ortak çalışma alanlarında çatışmaları artırmaktadır. Bu durumun bir sonucu olarak, günlük hayatta farklı alanlarda yaşanan ayrımcılığın motivasyonu, verimliliği, üretkenliği ve performansı düşürmekte ve hatta nitelikli işçilerin çalıştıkları kurumlardan ayrılmalarına neden olduğu gözlenmektedir. Ayrımcılık algısından kaynaklanan birçok olumsuz etkinin hem çalışanları hem de çalışma ortamını etkilediği açık bir gerçektir. Farklı iki araştırma sonuçlarına göre özellikle Türk göçmenler, Almanya'da ayrımcılığın daha çok eğitim ve çalışma hayatında gerçekleştiğine inanmaktadır (Leo Kaas, 2012; Şahan, 2016).

Göçmenlerin farklı alanlarda maruz kaldıkları ayrımcılık sonucunda kendilerinde çeşitli ruhsal problemler de gözlemlenmektedir. Literatürdeki araştırmalar da Almanya'da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerdeki ayrımcılık algısının diğer göçmen gruplara kıyasla daha fazla olduğunu ayrıca, yerli halka kıyasla özellikle Türkiye kökenli göçmenlerin depresyon veya psikolojik diğer rahatsızlıklar gibi ruhsal problemlerinin daha fazla olduğunu göstermektedir (Diehl, Liebau ve Mühlau, 2018; Carta, Bernal, Hardov ve Haro-Abdal, 2005; Lindert, Schouler-Ocak, Heinz ve Priebe, 2008).



Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye kökenli göçmenlerin son on yılda toplumsal yaşamın farklı alanlarında algıladıkları ayrımcılığın nedenlerini (göçmen geçmiş, dini inanç, cinsiyet, cinsel yönelim, yaş, engellilik) ve ayrımcılığın hangi alanlarda ne sıklıkta algılandığını araştırmaktır.

Yöntem

Almanya'nın Münih şehrinde, Nöropsikiyatri Merkezi Riem'de grup terapilerine katılan birinci ve ikinci nesil Türkiye kökenli göçmenlerin yanı sıra, eğitim ya da iş sebebiyle Almanya'da bulunan diğer Türkiye kökenli göçmenlerin ayrımcılık algılarını belirlemeye yönelik yapılan bu çalışmada betimsel nitelik taşıyan bir araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Çalışmanın evren ve örnekleme, verilerin toplanması aşağıda sunulmuştur.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Almanya'da yaşayan Türkiye kökenli göçmenler oluşturmaktadır. Araştırmada evrenin tamamı yerine zaman, maliyet gibi hususlar göz önüne alınarak Türkiye kökenli göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı bir şehir olan Münih'te ikamet eden göçmenler tercih edilmiş ve bu gruba hazırlanan anket uygulanmış, geri dönen 159 anket değerlendirmeye alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket kullanılmıştır. İki bölümden oluşan bu anketin birinci bölümü katılımcıların sosyokültürel özelliklerini öğrenmek amacıyla hazırlanan 14 sorudan oluşmaktadır. Bu sorulardan bazıları şunlardır: "Sosyal hayatta ayrımcılığın en çok hangi alanlarda yaşandığını düşünüyorsunuz?", "Almanya'da son on yılda Türkiye kökenli göçmenlere yönelik ayrımcılığın arttığını düşünüyor musunuz?", "Almanya'daki Türk göçmenlerin eşit hak elde etmek için daha çok çaba göstermek zorunda olduklarını düşünüyor musunuz?", "Almanya'daki sosyokültürel hayata entegre olduğunuzu düşünüyor musunuz?", "Almanya'da polisle karşılaştığınızda korkuyor musunuz?", "Almanya'daki yasaların ve hukuki düzenlemelerin ayrımcılık ile mücadeleye karşı yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?". Ayrıca algılanan ayrımcılığın katılımcıların üzerindeki psikolojik etkisini anlamak için katılımcılara "Ayrımcılığa uğradığınızı düşünüyorsanız, bunun sizde uyku bozukluğu, stres, konsantrasyon eksikliği gibi psikolojik bir etkisi oldu mu?" sorusu sorulmuş ve bu ifade 5'li Likert tipi derecelendirme ile (çok fazla, çok, hiç olmadı, biraz, çok az) ölçülmüştür. İkinci bölümde ise göçmenler tarafından algılanan ayrımcılığın alanlarını ve nedenlerini belirlemek amacıyla Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı tarafından hazırlanan Avrupa Birliği Azınlıklar ve Ayrımcılık Araştırma Anketi (EU-MIDIS II) kullanılmıştır. Bu anket, "genel ayrımcılık algısı" ve "olası ayrımcılık deneyimi" ile ilgili sorular içermektedir. Ankette ayrımcılık nedenleri (etnik köken ya da göçmenlik geçmişi, din ya da dini inançlar, yaş, cinsiyet, engellilik durumu, cinsel yönelim) ile alakalı 6 yargı yer almaktadır. Anketin ikinci bölümünde katılımcılardan etnik ya da göçmen kökenleri nedeniyle sekiz farklı alanda (iş ararken, iş yerinde, eğitim hayatında, komşuluk ilişkilerinde, restoranda, sağlık sektöründe, ev ararken ve banka işlemlerinde) ne sıklıkla ayrımcılığa maruz kaldıklarını belirtmeleri istendi. Katılımcıların ankette yer alan her bir soruya yönelik katılım düzeyleri, 5'li Likert tipi ölçek ile (hiç, sık sık, bazen, arada sırada, her zaman) derecelendirilmiştir. Ankette yer alan sorular arasındaki ilişkiye yönelik bazı analizler (güvenirlilik -Cronbach Alfa- analizi vb.) uygulanmıştır. Tüm katılımcılara araştırma sırasında toplanan kişisel verilerinin anonim olarak toplanacağı konusunda güvence verilmiş ve herkes bu çalışmaya gönüllü olarak katılmıştır.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada elde edilen verilerin analizi SPSS programı ile yapılmıştır. Araştırmaya katılanlardan Almanya'daki 'ayrımcılık nedenleri ve alanlarına yönelik' ayrımcılık algılarının genel dağılımına bakılmış ve sosyo demografik özelliklerin karşılaştırılmasında Ki-Kare Bağımsızlık Testi uygulanmıştır.

Bulgular

Tablo 1'de katılımcıların; cinsiyet, yaş, eğitim, medeni durum, gelir durumu, Almanya'da kalış süresine ilişkin dağılımları sunulmuştur.

Tablo 1.

Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Değişken	Grup	f	%
Cinsiyet	Kadın	84	52.8
	Erkek	75	47.2
Yaş	20 yaş ve altı	3	1.9
	21-30 yaş arası	37	23.3
	31-40 yaş arası	27	16.9
	41-50 yaş arası	18	11.3
	51-60 yaş arası	61	38.1
	60 yaş ve üstü	13	8.1
Gelir getirici bir işte çalışıyor musunuz?	Evet	96	60.4
	Hayır	63	39.6
Eğitim	İlkokul/Ortaokul	49	30.8
	Lise	50	31.4
	Ön Lisans	29	18.2
	Yüksek Lisans/PhD	31	19.5
Gelir Durumu	Yüksek	19	11.9
	Orta Düzey	92	57.9
	Düşük	48	30.2
Almanya'da kalış süresi	6 yıldan az	47	29.6
	6-15 yıl arası	7	4.4
	16-25 yıl arası	22	13.8
	26-35 yıl arası	39	24.5
	36 yıl ve üzeri	44	27.7

Tablo 1'de belirtildiği üzere katılımcıların cinsiyet dağılımları birbirine yakındır ve yaş gruplarındaki ağırlıklı oranını 51-60 yaş arası (%38,1) yaş grubu oluşturmaktadır. Katılımcıların, yarıdan fazlası 16-25 yıl arası Almanya'da yaşamaktadırlar. Katılımcıların %27,7'si 36 yıldan fazla süredir Almanya'da yaşamakta olup, %29,6'sı ise 6 yıldan az bir süredir Almanya'da bulunmaktadır. 36 yıl ve daha fazla Almanya'da bulunan grup ilk nesil göçmenler olup diğer grup ise son 6 yıl içinde Almanya'ya eğitim veya çalışma amacıyla gelen "yeni dalga" göçmenlerdir. Katılımcıların çoğu ortalama bir gelir düzeyine (n=92; %57,9) sahipken, bunu düşük gelirli (n=48; %30,2) ve yüksek gelirli (n=19; %11,9) katılımcılar izlemektedir. Katılımcıların çoğu lise mezunu (n=50; %30,4) iken, bunu (n=49; %30,8) ilkokul ya da ortaokul mezunları takip etmektedir. Katılımcıların %49,4'ü tam zamanlı (n=84), %10'u yarı zamanlı (n=17), serbest meslek sahibi (n=6; %3,6), %29,4'ü işsiz (n=84) olarak bildirilen bir istihdam durumuna sahiptir ve %5,3'ü öğrenciydi (n=9).



Tablo 2.*Genel Ayrımcılık Algısı ve Hayatın Farklı Alanlarındaki Ayrımcılık Algısının Sıklığı*

Maddeler	Çok Yaygın	Çok Nadir	Hiç
Etnik Köken	%45.9	%40.9	%13.2
Dini İnanç	%52.8	%27.7	%19.5
Cinsiyet	%8.8	%36.5	%54.7
Cinsel Yönelim	%3.8	%36.5	%59.7
Yaş	%11.3	%27.7	%61.0
Engellilik	%6.3	%62.9	%62.9

Katılımcılara 6 farklı ayrımcılık alanını ifade eden maddeler ile Almanya'daki ayrımcılık algıları soruldu. Etnik köken, dini inanç, cinsiyet, cinsel yönelim, yaş ve engelliliğe dayalı genel ayrımcılık algısının sonuçları Tablo 2'de gösterilmektedir. Veriler incelendiğinde katılımcıların daha çok etnik köken ve dini inanç alanlarında ayrımcılık algılarının yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcıların %45,9'u etnik ayrımcılığın 'çok yaygın' olduğunu belirtirken, dini inanç nedeniyle algılanan ve 'çok yaygın' olarak ifade edilen ayrımcılığın oranı katılımcılar arasında %52,8'dir. Bununla birlikte, katılımcılar tarafından 'çok nadir' olarak algılanan ayrımcılık alanları sırasıyla cinsel yönelim (%3,8) engellilik (%6,3), cinsiyet (%8,8) ve yaşa bağlı ayrımcılıktır (%11,3).

Tablo 3.*Hayatın Farklı Alanlarında Son 10 Yıl İçinde Göçmen Kimliği Kaynaklı Ayrımcılık Algısının Sıklığı*

Maddeler	Her zaman	Sık Sık	Bazen	Nadiren	Hiç
İş ararken	%35.8	%37.1	%12.6	%7.5	%6.9
İş yerinde	%31.4	%41.5	%13.2	%9.4	%4.4
Eğitim	%26.4	%31.4	%23.9	%9.4	%8.8
Komşuluk	%18.2	%25.8	%33.3	%15.1	%7.5
Restoran	%6.9	%10.1	%34.0	%29.6	%19.5
Sağlık Hizmetleri	%7.5	%17.0	%32.7	%28.3	%14.5
Ev ararken	%50.9	%21.4	%8.2	%11.3	%8.2
Bankacılık	%11.3	%8.8	%28.3	%28.3	%23.3

Tablo 3'te 8 madde ile gösterilmiş, Almanya'daki sosyal hayatın farklı alanlarında göçmen kimliğe bağlı ayrımcılık algılarının aktarıldığı oranlar yer almaktadır. Katılımcılara son 10 yıl içerisinde göçmen kimliklerinden dolayı kendilerine sorulan farklı alanlarda ne sıklıkta ayrımcılık algıladıkları sorulmuştur. Göçmen kimlik dolayısıyla son 10 yılda algılanan ayrımcılık ev ve iş arama sürecinde yüksek olduğu gibi iş yerinde de fazladır. Katılımcılar arasında son on yıl içinde ev arama sürecinde ayrımcılığın 'her zaman' olduğunu belirtenlerin oranı %50,9 iken, iş arama sürecinde 'sık sık' ayrımcılık algıladım cevabını verenler %37,1, iş yerinde 'sık sık' ayrımcılık algıladım diyenlerin oranı ise %41,5'tir. Araştırmamıza katılanların %31,4'ü eğitim sürecinde, %25,8'i komşuluk ilişkilerinde, %17,0'ı da sağlık hizmetlerinden faydalanırken ayrımcılığa maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Sosyokültürel hayatın diğer alanlarına kıyasla, katılımcılar ayrımcılığı bankacılık ve restoran sektörlerinde daha az tecrübe ettiklerini belirtmişlerdir. Bankacılık sektöründe 'her zaman' ayrımcılık var diyenlerin oranı sadece %11,3 iken, restoranda bu oran yalnızca %6,9'dur. Katılımcılara ayrıca son 10 yılda Almanya'da ayrımcılığın yükselmekte olduğu fikrine katılıp katılmadıkları sorulmuştur. %50'si bu ifadeye 'kesinlikle katılıyorum' cevabını vermiştir. Araştırmadaki katılımcılar, Almanya'daki Türk göçmenlerin eşit hak elde etmek için diğer göçmenlere kıyasla daha çok çaba göstermek

zorunda olduklarını düşünenlerin oranı ise %57,5'tir. Katılımcılardan %34,6'sı Almanya'da polisle karşılaştığınızda endişe duyuyor musunuz sorumuza 'kesinlikle katılıyorum' yanıtını verirken, Almanya'daki yasaların ve hukuki düzenlemelerin ayrımcılık ile mücadeleye karşı yeterli olduğunu düşünenlerin ve bu ifadeye 'katılıyorum' diyenlerin oranı %20'dir. Ayrıca ayrımcılık algısı, entegrasyon ve cinsiyet arasındaki farkı görmek amacıyla yaptığımız analizlerde iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucu çıkmıştır, $\chi^2(2, N=84)$, $p < 0.05$. Kadın katılımcılar erkeklere göre Almanya'daki sosyokültürel hayata daha fazla entegre olduklarını düşünmektedirler. Bununla birlikte, erkek katılımcılar kadınlara göre son yıllarda Almanya'da ayrımcılığın arttığını düşünmektedir, $\chi^2(2, N=75)$, $p < 0.05$.

Ayrıca araştırmadan elde edilen bulgular sosyal hayatta ayrımcılık algıladıklarını düşünen katılımcıların bu olaylardan sonra uyku bozukluğu (%31,3), konsantrasyon eksikliği (%22,5) ve stres bozukluğu (%47,5) gibi şikayetleri olduğunu göstermektedir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma, Almanya'da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlerin son on yılda toplumsal yaşamın farklı alanlarında algıladıkları ayrımcılığın nedenlerini (göçmen geçmiş, dini inanç, cinsiyet, cinsel yönelim, yaş, engellilik) ve ayrımcılığın hangi alanlarda ne sıklıkta yaşandığını araştırmak için betimsel istatistik yöntemi kullanılarak tasarlanmıştır. Ayrıca, çalışma kapsamında katılımcıların sosyo demografik bilgileri ile algılanan ayrımcılık arasındaki ilişki de araştırılmıştır. Bu makalenin bulguları, Almanya'daki Türkiye kökenli göçmenlerin son on yıldaki ayrımcılık algılarını bildirmesi ve algılanan ayrımcılığın nedenlerini ve ayrımcılığın sosyokültürel hayatın hangi alanlarında ne sıklıkla yaşandığını göstermesinden dolayı literatüre katkı sağlayacaktır.

Araştırmamıza dahil edilen Türkiye kökenli göçmenlerin Almanya'da ayrımcılığa en çok maruz kaldıklarını düşündükleri alan ev bulma sürecidir. Katılımcıların yarısından fazlası ev ararken her zaman ayrımcılık yaşandığını ifade etmişlerdir. Ayrımcılık alanlarından diğerleri kadar olmasa dahi araştırmaya katılanların bir kısmı komşuluk ilişkilerinde de ayrımcılığa maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Son on sene içerisinde göçmenlere yönelik yapılan iki farklı araştırmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Örneğin, Türkiye ve Uyum Araştırmaları Merkezi Vakfı [Stiftung Zentrum für Türkeistudien und Integrationsforschung, ZfTI] tarafından Almanya'da Türkiye kökenli göçmenler arasında gerçekleştirilen farklı bir çalışmanın bulguları da katılımcıların önemli bir bölümünün ev bulma sürecinde etnik ayrımcılığa maruz kaldığını göstermektedir. Ankete katılanların %39,1'i kalacak bir ev ararken ayrımcılık yaşadıklarını bildirirken, %28,4'ü mahalle ve komşuluk ilişkilerinde ayrımcılık ile karşılaşmıştır (Sauer, 2010). Aynı araştırmanın farklı bulgularında, katılımcıların sağlık sisteminde de yaşamın diğer birçok alanından daha düşük bir düzeyde olsa bile önemli düzeyde bir ayrımcılık yaşadığını göstermektedir. Bu çalışma, Türk göçmenlerin %21,3'ünün 'hastanede', %20,1'inin ise bir 'doktor'dan' sağlık hizmeti alırken etnik ayrımcılık yaşadığını ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına kıyasla araştırmamızın bulguları Türkiye kökenli göçmenlerin sağlık hizmetlerinden faydalanırken diğer alanlara kıyasla daha az ayrımcılık yaşadıklarını göstermektedir. Bu sonuçların elde edilmesinde araştırmaya katılan Türkiye kökenli göçmenlerin bir kısmının kültürlerarası tedavi sunan ve kendi ana dillerinde tedavi aldıkları bir merkezden sağlık hizmeti almalarının da etkisi olduğu düşünülmektedir.

Araştırmamızda elde edilen bulgular Türkiye kökenli göçmenlerin, ev arama süreçleri dışında iş ararken, çalışma hayatlarında ve eğitim süreçlerinde de önemli düzeyde ayrımcılık



algıladıklarını göstermektedir. Daha önce yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Örneğin, İş Araştırmaları Enstitüsü [Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit, IZA] desteğiyle yapılan bir araştırmada şirketler tarafından Türkçe bir isimle iş başvurusu yapanlara Alman ismi olanlara kıyasla, %14 oranında daha az olumlu yanıt verildiği ortaya konulmuştur (Kaas ve Manger, 2010). Ayrıca, Aşağı Saksonya Kriminolojik Araştırma Enstitüsü [Kriminologisches Forschungsinstitut Niedersachsen, KFN] tarafından yaklaşık 45.000 öğrenci arasında, yapılan büyük ölçekli bir araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin %31,2'si nadiren ya da bazen de olsa toplumdaki göçmenlere yönelik ırkçı ve aşağılayıcı ifadeler ve hakaretler kullanmaktadır. Bu ifadelerden bazıları da Türk göçmenlere yöneliktir (Baier, Pfeiffer, Simonson ve Rabold, 2009). Araştırmamıza katılan Türkiye kökenli göçmenlerin önemli bir çoğunluğu (%31,4) da kendilerinin ve çocuklarının eğitim süreçlerinde sık sık ayrımcılığa maruz kaldıklarını ifade etmektedirler. Bununla birlikte Friedrich Ebert Stiftung tarafından sekiz farklı Avrupa ülkesinde yapılan araştırmada, Almanya'da araştırmaya dahil olan katılımcılardan yarısından fazlası, çocuklarını çoğunluğu göçmen çocukların oluşturduğu bir okula kesinlikle göndermeyeceklerini ifade etmişlerdir. Aynı araştırmada Almanya'daki katılımcıların %32,3'ünün ülkelerinde lider olarak güçlü ve aynı zamanda seçim, parlamento gibi konuları umursamayan bir lider görmek istediği de vurgulanmıştır (Zick ve Grau, 2011).

Ayrımcılık alanlarının yanı sıra, araştırma bulgularımız Türkiye kökenli göçmenlerin algıladıkları ayrımcılığın başlıca nedenlerinin göçmen kimlikleri ve dini inançları olduğunu göstermektedir. Katılımcıların yarısından fazlası dini inançları nedeniyle yaşanan ayrımcılığın çok fazla olduğunu belirtirken, göçmen kimlikleri sebebiyle ayrımcılığın çok yaygın olduğu düşüncesi de araştırma sonuçları arasındadır. Bununla birlikte araştırmamıza katılan Türkiye kökenli göçmenler arasında cinsel yönelim ve engellilik nedeniyle yaşanan ayrımcılığın ise çok az olduğu düşünülmektedir. Bu bulgulara ulaşmamızdaki etkenlerden biri Almanya'daki yaşayan engelli ve farklı cinsel yönelimi olan bireylerin haklarının yasalarca korunma altına alınmış olmasıdır. Federal Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı tarafından uygulanan engelliler için eşit fırsatlar yasası ile toplumdaki engellilere yönelik ayrımcılık önlenip, engelli bireylere de toplumdaki diğer herkesle aynı imkanlar sunulmak istenmektedir. Örneğin, iş başvurularında engelli bireylere öncelik tanınması, her iş yerinin belirli oranda engelli bireylere çalışma imkânı tanınması bu yasayla güvence altına alınmıştır (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 2021). Ayrıca, Almanya'da farklı cinsel yönelimi olan bireylerin diğer sosyal grupların üyeleriyle aynı şekilde ayrımcılığa karşı korunmaları için yasal düzenlemelerin uygulanıyor oluşu da bulgularımızı etkileyen bir diğer faktördür. Farklı cinsel yönelimi olan kişilerin evlenme, evlat edinme gibi anayasal haklarını elde etmeleri ve bu durumun toplumun öne çıkan kesimleri tarafında da onaylanıp, uygulanıyor olması, cinsel yönelimi farklı olan bireylere karşı ayrımcılığı önemli oranda düşürmüştür (Antidiskriminierungsstelle des Bundes, 2021).

Bununla birlikte, araştırmamıza katılan Türkiye kökenli göçmenler son 10 yılda Almanya'da ayrımcılığın arttığını ifade ederken, Türk göçmenlerin eşit hak elde etmek için diğer göçmenlere kıyasla daha çok çaba göstermek zorunda olduklarını düşünmektedirler. Konuya ilişkin daha önce yapılan farklı bir çalışmada da benzer sonuçlar bildirilmiştir. Alman Vakıfları Uyum ve Göç Bilirkişi Konseyi [Sachverständigenrat deutscher Stiftungen für Integration und Migration, SVR] tarafından yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, özellikle Türkiye ve Müslüman kökenli göçmenler, göçmenlik geçmişi olmayan kişilere ve diğer göçmenlere kıyasla daha sık ayrımcılığa maruz kalmaktadır (Peucker, 2010). Diğer bir yandan, daha önce yapılan

farklı bir araştırmada algılanan bireysel ayrımcılığın arkadaş çevresi ve kişinin çevresindeki sosyal destek ortamı ile doğrudan ilişkili olduğu bulgusu elde edilmiştir (Cindik-Herbrüggen ve diğerleri, 2021). Farklı bir ifadeyle, günlük yaşamda algılanan ayrımcılık, çevredeki sosyal destekle ile doğrudan bağlantılıdır. Bireyin göç edilen ortamda daha sonradan kurduğu sosyal çevre ne kadar gelişmiş ise ayrımcılık algısı da o kadar düşmektedir. Araştırmamızdaki katılımcıların çoğunluğu depresyon teşhisi almış ve düzenli terapilere katılan göçmenler olduğu için bulgularımız da bu çerçevede değerlendirilmelidir.

Ayrımcılık algısının çeşitli ruhsal bozuklukların oluşmasında önemli bir etkisi vardır. Araştırmalara göre pek çok göçmen, göç sırasında veya sonrasında travmalar yaşamaktadır (Perreira ve Ornelas, 2011). Anksiyete, depresyon, psikosomatik belirtiler, uyku bozuklukları, dikkat eksikliği, intihar ve travma sonrası stres bozukluğu en yaygın ruhsal bozukluklardır. Önceki araştırmalarla benzer sonuçlar elde ettiğimiz çalışmamızda da ayrımcılığa uğradığını belirten Türkiye kökenli göçmenler ayrımcılık sonrası uyku ve stres bozukluğu yaşadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca farklı bir araştırmada etnik ayrımcılığın bir stres tepkisine yol açıp açmadığını araştırmak için Almanya'da yaşayan Türk göçmenlere yönelik yapılan laboratuvarında araştırmalarının sonucunda göçmenlerin, etnik ayrımcılık durumu sırasında, stres, kalp atış ritimlerinde artışlar gözlemlenmiştir (Fischer, Nater, Strahler, Skoluda, Dieterich, Oezcan ve Mewes, 2017).

EXTENDED ABSTRACT IN ENGLISH

Perceived Discrimination Among Immigrants from Turkey in Germany

This study was designed to investigate the most common forms of discrimination (migration background, religious belief, gender, sexual orientation, age, disability) and the areas of discrimination perceived by immigrants of Turkish origin during the last ten years in Germany. We evaluated in which areas and how often discrimination was perceived. The data was obtained through a structured questionnaire from 159 Turkish immigrants. The findings demonstrated that discrimination was mostly perceived when looking for a flat. More than half of the participants stated that they always encountered discrimination during this process. Although not as much as in the other areas of discrimination, some of the respondents reported that they also perceived discrimination in their neighborhood relations. Besides, the highest prevalence of perceived discrimination was reported respectively in the areas of labor market, school and when seeking a job. According to our results migration background and religious beliefs were perceived as the main reasons for discrimination stated by Turkish immigrants. More than half of the participants assumed to be discriminated due to their Muslim religion. Interestingly, the rate of perceived discrimination due to sexual orientation or disability stated by Turkish immigrants was lower than the other forms of discrimination. Our findings showed that female participants believed they were more integrated into socio-cultural life in Germany in comparison to male participants. Appropriately, men reported higher levels of perceived discrimination than women. In addition, Turkish immigrants in our study stated that discrimination had increased during the last 10 years in Germany. In addition, they reported that Turkish immigrants have to show more effort to obtain equal rights compared to other immigrants in Germany. The perception of discrimination has a direct impact on the formation of various mental disorders, and it is linked to several psychological problems including anxiety, depression, psychosomatic symptoms, sleep disorders, attention deficit, suicide thoughts and post-traumatic stress disorder (Perreira & Ornelas, 2011). In our



study we obtained similar results with previous studies, immigrants of Turkish origin reported sleep and stress disorders after feeling discriminated. However, in a previous study, we found out that perceived discrimination was also related to the existence of friendships and the personal support of friends and family. The discrimination was significantly related to low social support of Turkish immigrants in Germany (Cindik-Herbrüggen et al., 2021). As the majority of the participants in our study were immigrants of Turkish origin diagnosed with a mental disease, our findings should be evaluated within this framework.

Kaynakça

- Antidiskriminierungsstelle des Bundes (2021). Sexual Identity. Retrived 19 August 2021, from <https://www.antidiskriminierungsstelle.de/EN/about-discrimination/grounds-for-discrimination/sexual-identity/sexual-identity-node.html>
- Avery, D. R., Volpone, S. D., & Holmes, O. (2018). Racial discrimination in organizations. In A. J. Colella & E. B. King (Eds.), *The Oxford handbook of workplace discrimination* (pp. 89–109). Oxford University Press.
- Bundesministerium für Arbeit und Soziales (2021) Retrived 25 August 2021, from <https://www.bmas.de/DE/Service/Gesetze-und-Gesetzesvorhaben/gesetz-zur-gleichstellung-behinderter-menschen.html;jsessionid=3EB58C546708D45E0F351BE0659DD8F8.delivery2-replication>
- Carta, M. G., Bernal, M., Hardoy, M. C., Haro-Abad, J. M., & Report on the Mental Health in Europe Working Group (2005). Migration and mental health in Europe (the state of the mental health in Europe working group: appendix 1). *Clinical practice and epidemiology in mental health: CP & EMH*, 1, 13. <https://doi.org/10.1186/1745-0179-1-13>
- Diehl, C., Liebau, E. & Mühlau, P. (2021). How Often Have You Felt Disadvantaged? Explaining Perceived Discrimination. *KölnZSoziol* 73,1–24
- Cindik-Herbrüggen, E.D., Demirkol, R., Zengin, O. (2021). The effects of perceived discrimination on immigrants' mental health: A pilot study from Germany. *Perspectives in Psychiatric Care*, 1–8. <https://doi.org/10.1111/ppc.12998>
- D. Baier, C. Pfeiffer, J. Simonson, S. Rabold (2009) Jugendliche in Deutschland als Opfer und Täter von Gewalt. *Erster Forschungsbericht zum gemeinsamen Forschungsprojekt des Bundesministeriums des Innern und des KFN, Hannover: KFN*, pp. 118-121 (for more information, see RAXEN Thematic Study on Hate Crime 2010).
- Esser H. (2000) Assimilation, Integration und ethnische Konflikte. In: Schatz H., Holtz-Bacha C., Nieland JU. (eds.) *Migranten und Medien*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften. https://doi.org/10.1007/978-3-663-07794-7_2
- Fischer, S., Nater, U. M., Strahler, J., Skoluda, N., Dieterich, L., Oezcan, O., & Mewes, R. (2017). Psychobiological impact of ethnic discrimination in Turkish immigrants living in Germany. *Stress (Amsterdam, Netherlands)*, 20(2), 167–174. <https://doi.org/10.1080/10253890.2017.1296430>
- Herm, A. (2008). Recent migration trends: citizens of EU-27 Member States become ever more mobile while the EU remains attractive to non-EU citizens. Retrieved 19 August 2020, from <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3433488/5583732/KS-SF-08-098-EN.PDF/fd0c3fbe-4119-4da6-9b6c-1039024b4e0b>
- Lindert, J., Schouler-Ocak, M., Heinz, A., & Priebe, S. (2008). Mental health, health care utilisation of migrants in Europe. *European psychiatry: The journal of the Association of European Psychiatrists*, 23 Suppl 1, 14–20. [https://doi.org/10.1016/S0924-9338\(08\)70057-9](https://doi.org/10.1016/S0924-9338(08)70057-9)
- Kaas, Leo; Manger, Christian (2010): Ethnic discrimination in Germany's labour market: a field experiment, IZA Discussion Papers, No. 4741, Institute for the Study of Labor (IZA), Bonn
- M. Sauer (2010) Teilhabe und Orientierung türkeistämmiger Migrantinnen und Migranten in Nordrhein-Westfalen. Essen: ZfT

- Perreira, K. M. and Ornelas, I. J. (2011). The Physical and Psychological Well-Being of Immigrant Children. *Immigrant Children*, 21(1), 195-218.
- Peucker, M. (2010). *Racism and Ethnic Discrimination in Germany Update Report 2010* (p. 9). Bamberg: European Forum for Migration Studies (efms).
- Statistisches Bundesamt (Destatis), 2022. Retrieved August 2020, from https://www.destatis.de/EN/Themes/Society-Environment/Population/Migration/_node.html#sprg416794
- Şahan, G., (2016). Qualitative Analysis of Factors Affecting the Academic Achievements of Turkish Students Attending Primary Schools in Germany. *Journal of Teaching and Education*, 5(1), pp. 329-342.
- Unzickeri, K. & Grau, A., (2020). The German population is becoming more tolerant of diversity, but polarization is increasing, S.l.: Bertelsmann Stiftung.
- Wood, S., Braeken, J. & Niven, K., (2013). Discrimination and Well-Being in Organizations: Testing the Differential Power and Organizational Justice Theories of Workplace Aggression. *Journal of Business Ethics*, 115(3), p. 617–634.
- Zick, A., Küpper, B., Hövermann, A., (2011) Intolerance, Prejudice and Discrimination: A European Report. Friedrich Ebert Stiftung. Projekt *Auseinandersetzung mit dem Rechtsextremismus*. DOI: 10.15496/publikation-5599

